

Αν θα βγώ, θα βγώ πυροβολώντας!

Μ'αυτά τα λόγια, σεβαστό Ίερατείο, απάντησε στο ιταμό κάλεσμα του δυνάστη να παραδοθεί, μιά από τις ευγενέστερες και τραγικότερες μορφές του κυπριακού έπους του 1955-1959, ο Κυριάκος Μάτσης, του οποίου το μνημόσυνο τελούμε σήμερα. Μ'αυτά τα λόγια, ειλεικοί εκτιμητές του μεγαλείου της πύρινης ψυχής του που τιμάτε εδώ τη μνήμη του, απάντησε ο θρυλικός γιός του Χριστοφή και της Κυριακούς από το Παλαιχώρι, δείχνοντας στους ταπεινούς διώκτες του ότι ο υπόγειος τάφος που άπειροι τον έζωναν δεν ίσχυσε να λυγίσει το φρόνημά του, που, εμπνευσμένος από το "μολών λαβέ" του Λεωνίδα, διατήρησε εξ ίσου ψηλό και ακμαίο όπως όταν καταδίωκε τον εχθρό σε μιά υπεράνθρωπη προσπάθεια συντριβής των δεσμών της δουλείας και επαναφοράς της ελευθερίας στη γή των πατέρων μας.

Είναι μεγάλο προνόμιο να μιλά κανείς για ήρωες σε εθνικά μνημόσυνα ταυτόχρονα όμως και βαρύτερο όταν ο εγκωμιαζόμενος είναι δυσεγκωμιάστος όπως η περίπτωση του Κυριάκου Μάτση, που με τις πράξεις του που τις επισφράγισε η ιστορική θυσία του, μεταπήδησε σαν φωτεινή λαμπάδα από τη ζωή στην αθανασία, από τη φθορά στην αφθαρσία, από τα εγκόσμια στα υπερκόσμια, μετατραπείς σε μια μόνο στιγμή σε θρύλο για τραγούδια όπως ταιριάζει στους ήρωες και τους αθάνατους.

Είναι πολλοί που πολέμησαν, πολλοί που βασανίστηκαν και θυσιάστηκαν για τα μεγάλα ιδανικά. Όμως ανάμεσα τους ξεχωρίζουν φυσιογνωμίες ειλεικές, που τον αγώνα και τη θυσία δεν τους επέβαλαν άλλοι αλλά υπήρξε το αποτέλεσμα εσωτερικής ανάγκης και προσταγής, εκείνης της προσταγής που την αποζητά η ευγενικά πλασμένη ψυχή τους η προσηλωμένη στα ιδανικά. Γι'αυτό και δε δειλιούν. Γι'αυτό και δε λιποψυχούν. Γι'αυτό και δεν αποστρέφουν το πρόσωπο από το σταυρό του μαρτυρίου, αλλά προχωρούν καρτερικά προς τη θυσία, ανδρείοι και γενναίοι, βέβαιοι ότι με το αγνό αίμα τους καθαγιάζουν κι εξυψώνουν τον άνθρωπο στη σφαίρα του ιδανικού.

Σ'αυτούς του ειλεικού ανήκει ο Κυριάκος Μάτσης! Ανδρείος και γενναίος, ναι! Γιατί τον αγώνα της Κύπρου τον αγιάλιασε όχι γιατί του το ζήτησαν άλλοι, όχι γιατί του τον επέβαλαν άνωθεν, αλλά γιατί η αδάμαστη ψυχή του δε μπορούσε ν'ανεχθεί τη δουλεία. Όσοι τον γνωρίσαμε, όσοι είχαμε το εξαιρετικό προνόμιο να συνεργαστούμε μαζί του, δε μπορούμε παρά να θυμόμαστε με ιερή συγκίνηση τις στιγμές εκείνες που το θεριό του Πενταδάκτυλου, ξαπλωμένο σε κάποια αμμουδιά της Κερύνιας, αθώο παιδί και μετουσιωμένο, μας απάγγελλε τους πιο αγαπημένους του στίχους: "Κι αν είναι να πεθάνουμε για την Ελλάδα, θεία η δάφνη· Μια φορά κανείς πεθαίνει".

Γενναίος και ανδρείος, ναι! Κι ο θρύλος για την ανδρεία του δεν είναι πλάσμα της φαντασίας αυτών που τον γνωρίσαμε. Τη διαλαλούν οι κάμποι και τα βουνά, τη διαλαλεί ο Πενταδάκτυλος, η Λάπηθος, ο Καραβάς, το Κάρμι, την επισφραγίζει το Δίκωμο. Τη διαλαλούν κι αυτοί οι εχθροί του, γιατί αυτοί καλύτερα από όλους γνώρισαν την ορμή και το πύρωμα της ψυχής του. Και το θαύμασαν κι αυτοί χωρίς εξαίρεση ούτε τον αδίσταχτο Χάρτιγι, που ντροπιασμένος για την απόρριψη της προσφοράς των πεντακόσων χιλιάδων λιρών για μαρτύρηστού κρησφύγέτου του Διγενή με την αγέρωχη απάντηση: "ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα αλλά περί αρετής" διέταξε το βασανιστή Περέϊρα να μη τον ενοχλήσει πιά κανένας. Μιά διαταγή που δείχνει ολοκάθαρα ότι υπάρχουν στιγμές που η ψυχή του ανθρώπου όσο σκληρός κι αν είναι λυγίζει μπροστά στο μεγαλείο και την αχτινοβολία της ψυχής των γενναίων, που ορίζουν μοναδικό σκοπό της ζωής τους την εξυπηρέτηση των ιδανικών, όπως τα διαμόρφωσε ιστορία αιώνων. Και είναι γι'αυτά τα ακατάλυτα από το χρόνο ιδανικά που έγινε η μεγάλη θυσία. Η έννοια της ελευθερίας δεν ήταν για το Μάτση παρά το όραμα μιας ιδέας καταλυτικής των δεσμών που εξευτελίζουν τον άνθρωπο, το όραμα θεάς όπως τη συνέλαβε η φαντασία του ποιητή τρομερή στην κόψη του σπαθιού της. Έτσι την είδε την ελευθερία, έτσι την αντίκρυσε στη ζωή και στον Τάφο του, ωραία, ολοφώτινη, τρομερή! Αυτή τον οδηγούσε σε πράξεις αφάνταστου ηρωισμού, αυτή τον οδηγούσε σταθερά κι αποφασιστικά στο θάνατο! Σ'αυτή πρόσβλεπε, αδιάφορος για το αποτέλεσμα. Ναι, αδιάφορος! Γιατί ο Μάτσης πίστευε, στο δίκαιο αυτού, και γι'αυτό το δίκαιο και γι'αυτό το πνεύμα αγωνίζονταν, γι'αυτά έπεσε! Έτσι η θυσία του αποκτά νόημα και περιεχόμενο, το ίδιο περιεχόμενο και το ίδιο νόημα που περιέχει η σταυρική θυσία του Θεανθρώπου.

Δε θα ήταν υποερβολή να λεχθεί, ότι ο Κυριάκος Μάτσης υπήρξε από τους αγνότερους αν όχι ο αγνότερος ιδεολόγος μεταξύ των αγωνιστών της ΕΟΚΑ, αφού κι αυτός ο ανακριτής Μαικάουαρτ του το αναγνωρίζει. Γράφει σε μιιά σωζόμενη επιστολή, που του έστειλε, μεταξύ άλλων και τούτα: 'Δε σου λέγω να σταθείς προδότης γιατί ξεύρω ότι δε θα το κάμεις ποτέ. Σε ξεύρω σαν ιδεολόγο, ξεύρω ότι αγωνίζεσαι για ένα ιδανικό. Πρέπει να νιώσετε όμως, ότι το ιδανικό τούτο μπορείτε να το κερδίσετε και χωρίς αίματα'. Γράφτηκε σε μια περίοδο, που ντροπιασμένοι οι Άγγλοι για τις επιτυχίες των αγωνιστών μας, ζητούσαν τρόπους τερματισμού των εχθροπραξιών και διαπραγματεύσεων με τον Αρχιεπίσκοπο Μαικάριο. Μαστιγωτική απάντηση του Μάτση αποτέλεσε η ίδια η θυσία του.

Ζωντανότερη όμως εικόνα των ιδεολογιών του πιστεύω μας δίνει μια επιστολή που έστειλε στους γονιούς του παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1958. Γράφει ο Κυριάκος στο Χριστοφή Μάτση: 'Τώρα με τις γιορτές είναι φυσικό ο νους μας να γυρίζει σε αγαπημένα πρόσωπα και πιο πολύ σε σάς. Αλήθεια πόσο πεθύμησα τη γλυκιά ζεστασιά της νηστίας μας, εκεί στην τόσο γνώριμη γωνιά του σπιτιού. Τούτες τις μέρες με το τσουχτερό κρύο πόση χαρά μας έδινε, και πόσο μαζεμένοι γύρω της χαιρόμαστε την στοργή του σπιτιού. Όμως μιιά άλλη στοργή για μιιά άλλη γωνιά, η στοργή για το ανυπόφορο δεσμό που κρατάει σιλάβο το νησί μας, μας έσπρωξε σ'ένα δύσκολο δρόμο και πήραμε την απόφαση να τον ανεβούμε αψηφώντας κάθε αντιξοότητα για να επιτύχουμε εγείνο που χρόνια τώρα ονειρεύεται κάθε αληθινός Κύπριος πατριώτης. Ναι. Σε κείνη τη γωνιά πήραν τα πρώτα τους φτερά οι λογισμοί μας. Σε κείνη τη γωνιά τις χειμωνιάτικες νύχτες διαβάσαμε-θυμάστε-για θρύλους των αρχαίων πολεμάρχων που δε δίσταζαν ν'αποδυθούν στους πιο σιληρούς αγώνες για να χαρίσουν τη λευτεριά στον τόπο που γεννήθηκε. Αλήθεια, δεν υπάρχει πιο χειρότερη κατάπτωση για τον άνθρωπο από αυτή που τον εμποδίζει για λόγους συμφεροντολογικούς και υπολογιστικούς ν'αποδυθεί στον πιο όμορφο αγώνα για την απόκτηση της ελευθερίας του. Εμείς προ πάντων, λαός με πολιτισμό και παράδοση ιστορική βλέπαμε πάντα την αδικία που γινόταν στον τόπο μας. Από μικρά παιδιά φούντωνε μέσα μας η φλόγα και θέριψε και μας έσπρωξε σε κάποια ανεβάσματα και σε κάποιους δρόμους που είμαστε αποφασισμένοι να τους περπατήσουμε ως το τέλος. Πιστεύομεν ότι κάθε θυσία μας δεν πηγαίνει άδεια κι εσείς πρέπει να είσαστε περήφανοι για μάς. Αν ο καλός θεός μας επιφυλάσσει τη λαμπρά τύχη να δώσωμεν τη ζωή μας για την πατρίδα, τότε η χαρά σας πρέπει να είναι απέραντη. Δεν ξέρω αν μπορεί να ονειρευτεί ένας άνθρωπος καλύτερη τύχη από αυτή. Και δε μπορώ να σκεφτώ γονείς που να είναι πιο περήφανοι, παρά για τα παιδιά τους που έπεσαν για την πατρίδα'.

Τέτοιος ήταν, αγαπητό εκλησίσασμα, ο Κυριάκος Μάτσης, αγνός, ονειροπόλος, όπως καθρεφτίζεται στη μνημειώδη αυτή επιστολή που σε ώρα θείας έξαρσης έστειλε στα πιο αγαπημένα του πρόσωπα, προετοιμάζοντάς τα για τη μεγάλη θυσία. Πού άλλού παρά από το γράμμα τούτο θ'ανακαλύπταμε την ανέγνωτη πηγή από την οποία άντλησε ο Κυριάκος δύναμη Προμηθέα για να βροντοκωνάξει το ασύλληπτο εκείνο 'αν θα βγώ θα βγώ πυροβολώντας'; Είναι η ίδια αστείρευτη πηγή από την οποία άντλησαν οι πατέρες μας την ανατάλυτη δύναμη να δημιουργήσουν έπη και θρύλους, μπροστά στους οποίους η ανθρωπότητα ολόκληρη αποκαλύπτεται με σεβασμό. Είναι η ίδια βρύση από την οποία ποτίστηκαν γενεές γενεών Ελλήνων με το κράσι της λεβεντιάς για να δημιουργήσουν την Ελλάδα ηρώων και μαρτύρων. Από την ίδια αυτή πηγή άντλησε κι αυτός κι από την ίδια βρύση ποτίστηκε για να δημιουργήσει το θρόλό του Δικώμου, εκεί όπου η ευγνωμοσύνη μας ανήγειρε το 1961 το καλλιμάρμαρο μνημείο με την αέτινη μορφή του να φαντάζει ωραία και να καθοδηγεί σε έργα της πατρίδας άξια.

Κι είναι με βαρεία καρδιά που όλοι εμείς οι συναγωνιστές του ήρωα κι όλος ο Κυπριακός λαός θρηνούμε το σιλάβωμα του λαμπρότερου μνημείου της Κυπριακής εποποιίας, που άδοξα κι ανελέητα καταπατιέται από τον Τούρκο εισβολέα, θλιβεροί δε θεατές μιάς ανείπωτης τραγωδίας αναπολούμε τη δόξα και το μεγαλείο που ξεπήδησε από τον τάφο που σκεπάζει, ανήμποροι να βρούμε το δρόμο που θα οδηγήσει τα βήματα μας σε έργα αρετής, όπως αυτά με τα οποία καταξίωσε τη ζωή του ο Κυριάκος Μάτσης.

Και πόσο βαρεία πρέπει να είναι και του Σταυραετού του Πενταδάκτυλου η ψυχή, όταν βλέπει όλες εκείνες τις βουνοκορφές, που τις δόξασε με πράξεις ασύλληπτες σε ηρωισμό, όταν βλέπει τη Βασιλεία, τη Λάπηθο, τον Καραβά, το Κάρμι, την Κερύνια, το Πέλλαπαϊς, την Καλογραία, όταν βλέπει το Δίκωμο όπου αφήνιε τη στερνή πνοή του, αληθινός απόγονος ηρωοτόκου μάνας, όταν τα βλέπει ποδοπατημένα από εκείνους που με λύσσα πολέμησαν στο πλευρό των Άγγλων τον ευγενέστερο αγώνα οποιουδήποτε λαού που επιδιώκει την ελευθερία του.

Κι αναρωτιέται η ψυχή του ήρωα αν θα βαδίσουμε κι εμείς το δρόμο της αρετής, αν θα βρούμε τρόπους να ξεπλύνουμε την ατίμωση του 1974, αν με τα έργα μας θα δικαιώσουμε τη δική του και τη θυσία όλων των παλληκαριών της ΕΟΚΑ που έγραψαν το έπος του 1955-1959.

Γι' αυτόν δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι και το δρόμο της αρετής θα βρούμε και την ατίμωση θα ξεπλύνουμε και τη θυσία τους θα δικαιώσουμε, γιατί είμαστε πλασμένοι από την ίδια πάστα, γιατί είναι και δική μας η ιστορία που τους οδήγησε στο θαύμα του ηρωϊκότερου έπους της κυπριακής ιστορίας, γιατί κι εμείς όπως εκείνοι κι εκείνοι, οδηγημένοι από το λαμπρό παρελθόν κι από τη φλόγα της ελευθερίας, θα καταπολεμήσουμε τις φιλοδοξίες και τις αδυναμίες μας και θα εργαζόμαστε για τη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και τη σωτηρία του τόπου. Γι' αυτόν δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι οι δεσμοί που συνέχουν το Ελληνικό Έθνος είναι τόσο γεροί και άθραυστοι ώστε αργά ή γρήγορα θ' αιουσθεί ξανά από το Δωδεκάλογο του Γύφτου που ήταν η πιο αγαπημένη του συλλογή από το έργο του Παλαμά κι αποτελούσε το ακέραιο βιβλίο που κουβαλούσε σ' όλα του τα κρησφύγετα, θ' αιουσθεί λέω ξανά η προφητεία του γύφτου:

"Και μη έχοντας πιό κάτω άλλο σιαλί να κιατραυλήσης
πιο βαθειά στου καιού τη σιάλα,
Απ' τ' ανέβασμα ξανά που σε κιάλεί
θα αισθανθείς να σου φυτρώνουν, ώ χαρά,
τα φτερά, τα φτερά τα πρωτινά στου τα μεγάλα".

Και δεν έχουμε μήπως φτάσει στο τελευταίο σιαλί του καιού; Και δεν έχουμε την υποχρέωση, αν πραγματικά θαυμάζουμε τη λεβεντιά του κι υπερηφανευόμαστε για το έργο του, να του χαρίσουμε αυτή τη χαρά του ανεβάσματος και της λύτρωσης; Ας αντηχήσει εδώ η ευχή όλων μας, να είναι σύντομη η ώρα της λύτρωσης και σύντομα να αισθανθούμε με έργα ανάλογα της θυσίας του να μας φυτρώνουν τα φτερά τα πρωτινά μας τα μεγάλα. Κατι τέτοιο θά είναι γι' αυτόν το λαμπρότερο μνημόσυνο.

Κλεάνθης Γεωργιάδης
Λεμεσός, 17/11/1985